

DELAVSKA

PRAVICA

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Ne frankirana pisma se ne sprejemajo || Posamezna številka Din 1.50 — Cena: za 1 mesec Din 5.-, za četrt leta Din 15.-, za pol leta Din 30.-, za inozemstvo Din 7.- (mesečno) — Oglas: po dogovoru || Oglasi, reklamacije in naročila na upravo Delavskega zbora, Miklošičeva cesta 22, I. nad. Telefon 2265. Štev. čekovnega računa 14.900

Jože Gostinčar:

Kapitalistična morala

Ako bi kdo hotel opisovati sedanjo kapitalistično družbo, kateri je Kristusova vera le še nekaj zunanji okrasek iz stare dobe, ali pa še to ne, bi moral napisati celo knjižnico knjig, da bi podal vsaj površno sliko nemoralnosti, ki se dogaja dandanes. Zaenkrat bo morda zadostovalo nekaj fotografij te družbe, ravno toliko, da se obrne tudi na to pažnja.

Podjetnik odslovi uslužbenca ali delavca in ga čez nekaj časa sprejme nazaj v posel proti znižani plači ali kakem drugem poslabšanju. Ali je to moralno?

Hišni posestnik ali pa delodajalec potrebuje najemnika stanovanja ali pa hišnika oziroma vrtnarja, slugo in delavko, seveda mu je za to potreben zakonski par; toda v stanovanje ali pa v službo sprejme samo take zakonce, ki nimajo otrok. Ali je to moralno?

Javna glasila — časopise prinaša redno in dnevno inserate v tem smislu. Ali je to moralno?

V istem smislu posredujejo posredovalnice služb in stanovanj. Ali je to moralno? Ali je moralno odklanjati službe in stanovanja zakoncem z otroki? Ali se s takim postopanjem ne pospešuje nenravno in nemoralno zakonsko življenje? Ali se s takim nesramnim postopanjem ne dela krivica poštenim zakoncem?

Razna podjetja in zavodi sprejemajo v službo samo take ljudi, ki so istih nazorov kot voditelji ali lastniki podjetij, neglede na to ali dotičnik poginja od lakote, merda z družino vred. Tudi to ni moralno, ker ni krščansko. S takim postopanjem vzgajajo neznačajne in hinavce.

Velešpekulanti in razni prekupeci si prilastujejo nekake predpravice ali monopole za kupčije z lesom, živino. Pri tem pa na rafiniran način izkoriščajo kolikor morejo kmetško ljudstvo in konzumente. Ali je to moralno?

Mesarji kupujejo sedaj živino po 4 do 6 Din za kg, meso pa prodajajo po 12 do 15 Din. Ali ni to izkoriščanje in odiranje kmetov in konzumentov? Ali je morda to moralno?

Nekateri peki so pekli v dobi najcenejše moke kruh in žemlje, ki v resnici niso imele polovice vrednosti prodajne cene. Tudi to ne more biti moralno, ker je očitno oduroško.

Poglejmo še v nekatere gostilne, pa bomo kmalo zapazili iste grehe kot pri že naštetih obrtih. Vino kupuje pri producentih morda po 2 do 4 Din za liter, seveda so potem še drugi stroški, toda nikakor toliko, da bi morali prodajati vino po 12 do 20 Din liter. Koliko beznic pa je, v katerih skušajo bogateti lastniki z razuzdanostjo svojih posebnih gostov obojega spola. Menda to tudi ni preveč moralno. Gotovi beznikarji dovoljujejo v svojih tudi gostilniških prostorih najnesramnejše klanjanje, prepevanje ostudnih pesmi, preklinjanje in razne druge surovosti, seveda vse zaradi ljubega dobička. Ali je morebiti pijančevanje, pretepi, pobjoi, pokolji, uboju in grde kletvine, ki se vrše v pijanosti po gotovih beznicah, moralno? Ne, in stokrat ne!

V to zadnje navedeno socialno zlo in nemoralno pada zelo veliko ljudi in seveda na žalost tudi veliko preveč delavcev, posebno tistih, ki se za napredek in veljavo delavstva ne brigajo in jim je organizacija toliko znana, kot vas na mesecu.

Kedaj bo bolje?

Naši industriji in narodno gospodarstvo

Kdor bi sodil naše industrije po besedah, bi menil, da so najgorečnejši državljani. Pri vsaki priliki, ki se jim nudi, poudarjajo, kako velikega pomena so za državo. Trdijo, da so stebri narodnega gospodarstva in s tem seveda tudi finančne moči države. Kar se tiče davkov, ni tako hudo. Opetovano smo opozarjali na nesorazmernost obdavčenja podjetnika in delavca. V primeri z dohodki je delavstvo veliko bolj obdavčeno, kakor podjetniki. Plačevati morajo zadnji seveda večje vsote, ker imajo tudi večje dohodke. Pa tudi v tej točki je še vprašanje, kdo plačuje podjetnikove davke. Pri natančnem raziskovanju bi se skoraj gotovo pokazalo, da je ta davčna sila povzročena najmanj toliko od delavcev kot od podjetnikov.

Drzemo si ravno nasprotno trditi. Naša industrija se premalo ozira na državne koristi in sicer radi tega, ker imajo pri nji prednost osebne koristi. To se vidi pred vsem v vprašanju zaposlitve tujih delovnih moči. Če bi bili naši industriji državljani brez primere in brez konkurence, za kakršne hočejo veljati, bi se zavedali, da je njihova prva dolžnost, da izvežbajo domače delavce v vseh profesijah, katere dajejo prav dober kruh tujim delavnim silam. Zadnje čase opažamo, da hočejo vsa podjetja uvajati na važnejša mesta inozemce. Prošnje za dovoljenje, da bi smeli zaposliti take moči, naravnost dežujejo. Saj ne rečemo, da niso po nekaterih strokah potrebni tuji strokovnjaki. To stališče bi pa smelo obveljati le, če se ustanavljajo nove panoge. Pri starih industrijah bi pa moral ta izgovor odpasti. Tekom 12 let bi se mogli vsepovsod nadomestiti tuji z domačini. Seveda, če bi bila volja na strani industrijcev. Nekateri podjetniki sploh nočejo domačinov. Menijo, da slovenski delavec sploh ni za važnejša mesta — tako nekako se je izrazil neki podjetnik v Mariboru. Podjetniki so proti domačim strokovnim močim ali iz narodnostne zagrizenosti, ali pa radi tega, ker se zavedajo, da imajo v tujcih bolj zanesljive priganjače. Večkrat sta pa združena oba momenta.

Za to vprašanje se premalo zanima tudi naša javnost, zaradi tega stoji preveč pod vplivom podjetnikov in je prepričana, da ni slovenski delavec dovolj usposobljen in premalo podjeten za vodilna mesta. Ko bi se pa pečali s tem vprašanjem sistematično, bi odkrili velike zlorabe. Naša javnost bi mogla ugotoviti, da niso inozemske moči niti uspo-

sobljene za tako mesto, za kakršno so zaznamovane uradno. Zaradi tega takih mest tudi ne opravljajo. Če jih pa, so se priučili čisto šele pri nas in sicer od naših delavcev. Pri sistematični izgraditvi tega vprašanja bi naša javnost tudi izprevidela, da dostikrat inozemske moči niso niti nujno potrebne.

Merodajna mesta bi morala voditi natančen seznam podjetij, ki zaposlujejo inozemske strokovnjake. Iz takega seznama bi moralo biti tudi razvidno, koliko inozemcev je v omenjenih obratih in iz katerih strok. Dalje njihova usposobljenost. Ali temelji njihova zaposlitev na podlagi posebnega dogovora, zlasti pa, če se vežbajo poleg tega inozemcev domače moči, koliko in koliko časa.

Pri takem sistematičnem postopanju bi mogli zgraditi kader potrebnih strokovnih moči in priti resnično do narodnega gospodarstva. Industrija bi se sama lahko že davno lotila te naloge. — Izkušnja izpričuje, da tega ne bo napravila. Zato je pa dolžnost naše javnosti, zlasti pa našega delavstva in njegovih institucij, zlasti še poklicnih institucij, da se resno loti problema o zaposlovanju inozemcev in kako pa problem rešiti.

Racionalizacija in sedanja kriza

V juliju t. l. je bila v Zenevi druga mednarodna konferenca instituta za racionalizacijo.

Te konference so se udeležili praktiki iz trgovskega in industrijskega sveta, razni znanstveniki, narodni ekonomski, zastopniki poklicnih organizacij na delojemalski in delodajalski strani. V celoti je bilo ca 200 udeležencev.

Naloga konference je bila, da dobi splošen pregled o rezultatih racionalizacije in da preiskuje ugovore proti racionalizaciji. Zlasti kar se tiče ugovorov z ozirom na nadprodukcijo, brezposelnost, mehanizacijo dela, naraščajoče pomanjkanje gospodarske stalnosti in z ozirom na dejstvo, da se vedno bolj zapostavljajo obrati in države, ki so manj zmogne odpora.

Kot rezultat te konference so bili napravljani sledeči sklepi:

Ugotovitve splošnega značaja

Najprej smatra konferenca za potrebno, da ugotovi, da ni sedanji nenavadno neugoden položaj svetovnega gospodarstva povzročena toliko po izrečno gospo-

darskih, kakor po političnih in socialnih neprilikah; radi izolacije in obubožanja širokih mas konzumentov, radi egoističnega mišljenja in radi nezaupanja, ki daje le prepogosto znak mednarodnim odnosom.

Radi tega bi bilo površno in krivično, če bi hoteli napraviti odgovorno gibanje, ki stremi iznova in z večjim poudarkom pod imenom »racionalizacije« in v znamenju znanstveno-sistematične organizacije dela za tem, da ustvari več smotnega reda, več gospodarstvenosti in močnejše delovanje v produkciji in razdeljevanju.

II. Nadprodukcija

Priznati moramo, da spravlja tehično zracionalizirani obrati večje množine blaga na trg in sicer po nižjih cenah, ker so tudi produkcijski stroški znižani. S tem doprinašajo svoj del k temu, da so trgi prenasajeni z blagom.

Toda temu položaju ne moremo od pomoči s tem, da bi umetno zadrževali ali okrnili racionalizacijo. Nasprotno bi bila v tem od pomoči:

a) Racionalizacijo bi morali raztegniti na tehnične, organizatorične in administrativne tvorbe v vsaki produkcijski panogi. Najprej v mejah posameznih držav, na to pa mednarodno.

b) Na eni strani smotrena racionalizacija v razdelitvi, — ki bi bila na ta način sigurnejša, hitrejša in cenejša izvedena —, na drugi strani racionalizacija v uporabi, katero bi mogli povzročiti s tem, da bi nudili boljše in cenejše produkte.

Radi tega priporočamo:

1. V mejah možnosti smotrena izgradba dogovorov med producenti posameznih obrtnih panog kakor tudi v poljedelstvu. Cilj teh dogovorov bi bil, da se izognemo nadprodukciji in negospodarskemu tekmovanju. Predpogoj za take dogovore bi bil, da bi bilo v interesu konzumentov z jamčeno javno nadzorstvo nad delovanjem takih organizmov.

2. Znanstveno raziskovalno delo. To delo bi moralo temeljiti na mednarodni podlagi in bi moralo imeti cilj, da doseže smotrenjšo izvedbo razdelitve, kakor tudi da preskrbi z najhitrejšimi sredstvi in na najhitrejši način posamezna podjetja z informacijami, ki omogočajo prilagoditev produkcije resničnim potrebam konsumenta.

3. Stalno dviganje vporabe. Ta cilj dosežemo s tem, da okrepimo kupno moč potom pametnega znižanja produkcijskih stroškov in prodajne cene. Na ta način bi dvignili splošen življenjski standart, potom tega tudi večjo možnost vporabe preostanka in porasta blaga.

Za izvedbo tega načrta je velike važnosti statističen material o dobičkih in dohodkih; o mezdah in plačah in drugi pripomočki, s katerimi moramo ugotoviti in zasledovati gibanje kupne moči raznih skupin potrošnikov vsake dežele in države.

Praktična rešitev gospodarske krize

Sv. oče je izdal encikliko, ki obravnava sedanje gospodarske težkoče, zlasti gospodarsko krizo in brezposelnost. Naštevava več sredstev, ki naj bi ozdravila ta nered. V prvi vrsti pa priporoča razorožitev. Kajti nesmiselno svetovno tekmovanje nosi glavno odgovornost na sedanji svetovni bedi. Zaradi tega poziva škofe, da naj pripravljajo in presnavljajo duše in srca vernikov, da bi se navdušili za razorožitev.

Istotako priporoča sv. oče veliko in splošno pomožno akcijo v zaščito otrok.

Ljudstva so v svoji veliki večini gotovo dovzetna za mirovno idejo in z njo za razorožitev. Toda velekapital ima še vedno glavno in odločilno besedo.

to imenujete spretnost, previdnost, trgovsko duhovitost? To je lopovstvo, to je podlost, to je brezsrčnost, morate reči. Ne, vi ne gledate prihodnje nesreče, da bi jo zdravili; vsi prežite na našo lakoto, da bi jo izkoriščali. No, kako naj se to imenuje? Ali je to trgovina ali tatvina? Podobni ste roparju, ki čaka ugodnega trenutka, da podere potnika v goščavi in ga zadavi. Prokleti odurohi! V nebovpijoče obresti jemljete od naše nesreče in sami ustvarjate stiske, iz katerih srkate dobiček. Vaš dobiček je nas vseh pogin.

S temi krepkimi in resničnimi besedami obsoja cerkveni učenik sv. Ambrož nemoralno in škodljivo kapitalizma njegove dobe. Kaj bi neki rekel dandanes, ko je kapitalistična morala zajela skoro vse sloje prebivalstva?

Iz teh vrstic je razvidno, v kaki mlačku se nahajamo vsi. Zato pa: **Obrat na pravo!** Cilj: Bog in njegove zapovedi!

Na splošno gospodarsko in socialno moralo vplivata lakomnost in požrešnost, ker na njih sloni ves sedanji kapitalistični red.

O tej nemoralnosti pravi sv. Ambrož:

»Kam vas še povede vaša nenasitna lakomnost? Ali hočete imeti samo vi pravico živeti na zemlji? Zdi se, da vam dela revež krivico, ker ima še nekaj posesti, po kateri koprniti vaša lakomnost. Menda mislite, da vam je to, kar še ni vašega, po krivici uropano. Da bi vam ne bilo treba gledati sosedne posesti, bi radi razširili svojo last do konca zemlje. Zemlja je bila dana skupno bogatinom in revežem. Zakaj jo hočete imeti samo zase? Kakšno kaznen zaslužite, ko ne poznate večje časti, nego gledati nas vse oguljene, ko se v svoji nevolji nad svojimi prenapoljenimi žitnicami tolažite s tem, da si preračunavate prihodnje slabe letine. In

Poročila z delavskih bojišč

Jugoslovanska strokovna zveza

Izredni občni zbor mariborske ekspozičure — Popolna zaupnica centrali JSZ

Maribor. Ob nepričakovano dobri udeležbi se je vršil v nedeljo, dne 18. oktobra izredni občni zbor mariborske ekspozičure, ki ga je sklicala centrala.

Zastopnik centrale tov. Zumer je vodil občni zbor in za uvod povedal:

Nedvomno stojimo danes pred važnimi dogodki. Brezposelnost, gospodarska kriza, duhovna kriza, vse to razdvaja delavstvo. Velekapital vali vso težo gospodarske krize na delavstvo in ga odpušča. Iz tega sledi neogibno razpad družin, kopice lačnih otrok po cestah in moralna propast. Odtod obup, samomorji in druge nesreče. Jugoslovanska strokovna zveza se zaveda, da človeku ne zadostuje samo materijelno blagostanje, ampak predvsem tudi globoko katoliško prepričanje, ki ga bo v najtežjih trenutkih obvarovalo pred padcem. Zato, ker smo katoličani, ki hočemo delati po Kristusovih načelih, zato verujemo še v boljše bodočnost, ki mora priti.

Tako sami nismo bili še nikdar. Prav zato je treba požrtvovalnega dela, več zavesti, več skupnosti! Iti moramo preko osebnosti. Nihče ne sme čutiti v organizaciji višjih. Osebnostni prepriči so še vedno uničevali organizacijo. Pri Jugoslovanski strokovni zvezi ni nobenih stopnic do kakšnih višjih in boljših mest. Vsak naj dela tiho in požrtvovalno.

Prav to načelo je vodilo tudi centralo, ko je razpustila prejšnji odbor. Tu ni nihče intrigiral. Zvedeli smo od posameznih skupin, da niso zadovoljne, ker prihajajo osebnosti preveč na površje. Ker pa je to, kakor sem že povedal, smrt za organizacijo in v zavesti, da delamo prav, smo odbor razpustili in danes želimo samo to, da bi izvolili odbor, ki bo res delal požrtvovalno in nesebično.

Nato je tov. Kores pozval vse navzoče, da se izjavijo, ali se strinjajo z delom centralne in če ji zaupajo. Enodušno so nato izjavili popolno zaupanje.

Zatem se je vršila živahna debata, v katero so posegli tovariši Prijatelj, Sedivy Mlakar in Kores. Med drugim je tov. Prijatelj predvsem poudarjal, da mu je bilo vedno samo za organizacijo, ne za osebnosti, zato je tudi prišel na občni zbor. Dalje je poudarjal, da bi morali začeti s pokretom bolj na široko, iskati zlasti še pomoči tudi pri tistih katoliških krogih, ki so najbolj dolžni, da to store. — Tov. Zumer je še razložil, da je centrala že večkrat to storila v Ljubljani, da pa ni bilo pričakovane odziva. V spomeniki, ki so jo poslale jugoslovanskemu episkopatu v Zagrebu kršćanske delavske organizacije v Jugoslaviji, so tudi jasno razložile, da je danes dvanajsta ura, da naj pomagajo, ker sicer ne morejo prevzeti odgovornosti za vse kat. delavstvo.

V nov odbor so bili izvoljeni tovariši: Prijatelj Ivan, Kores Martin, Stanko Cajkar, Bauman Friderik, Lipnik Rupert in Zupančič Pavla.

Lepo uspeli občni zbor je zaključil opoldne tov. Zumer. Želel pa je, da bi delo v bodočnosti pokazalo najboljšo zaupnico JSZ.

Usnjarji

Ljubljana. Preteklo nedeljo 11. X. t. l. ob 10. dopoldan se je vršil sestanek usnjarjev in čevljarjev tovarne C. Pollak d. d. v Ljubljani v prostorih J. S. Z. Sestanek so se udeležili vsi zavedni delavci in delavke.

Bata

Uvod.

Od Tomaža Bata ustanovljena tovarna za čevlje spada med tri ali štiri najvažnejša podjetja v Češkoslovaški republiki in med najvažnejše tovarne te vrste v Evropi. V tej tovarni je zaposlenih 12 tisoč delavcev, ki morejo dnevno izgotoviti 75.000 parov čevljev. Bata je povzročil s svojimi izdelki konkurenco na svetovnih tržiščih. Zaradi tega je zbudilo njegovo podjetje občo pozornost. Pričeli so študirati njegov sistem, vzroke njegovih velikih uspehov.

Nasprotniki Bate pravijo, da je bistvo njegovega uspeha v izkoriščanju delavcev. Drugi zopet hvalijo njegov sistem in smatrajo, da je najpripravnejši, da odpravi vse gospodarske in socialne težkoče sedanjega časa.

Tudi mednarodni urad dela v Zenevi se je začel zanimati za Bata in njegov sistem. Poslal je v njegove tovarne posebne referente, ki je na licu mesta, v obratih samih, pa tudi v direktnem občevarju z delavci študiral in preštudiral Batov sistem, katerega je opisal mednarodni urad dela v posebnih sestavkih in jih priobčil v svojem poročilu za leto 1930.

Ker razburja Bata tudi našo javnost, bomo obdelali v glavnih potezih tudi mi na podlagi podatkov mednarodnega ura-

Bilo jih je precejšnje število. Glavni govornik je bil tov. Fr. Zužek, kateri nam je jako lepo v izbranih besedah orisal ozir. predočil pomen in smisel organizacije. Govornik je poudarjal, kako potrebna je močna strokovna organizacija ravno v tovarni C. Pollak v Ljubljani, ker se dogajajo dnevno slučajni osebnih redukcij. Take zadeve bi lahko rešili le potomo močne organizacije. Sicer so v teh obratih zaupniki, kateri se močno prizadevajo in tudi mnogo sporov in posameznih redukcij so rešili, ne morejo pa naprej, ker nimajo zavednega in organiziranega delavstva. Na tem sestanku sta govorila tudi tov. Rutar in Burkelj in sta apelirala na navzoče tovariše, da je ravno sedaj, v dobi gospodarske krize potrebno, da se strnemo skupaj v eno močno organizacijo pod zastavo J. S. Z.

★

V obratih tovarne C. Pollak d. d. v Ljubljani se širijo govorice, da je tedanji tajnik obratnih zaupnikov J. Križaj podpisal neki dopis in to že pred tremi leti. Ta dopis naj bi baje trdil kako imenitno da se imajo delavci tovarne C. Pollak.

Tak dopis je prinesel tudi časopis »Delavec« in pod dotičnim člankom podpis tajnika J. Križaj.

Kot zaveden krščanski socialist nisem in nikoli ne bom kaj takega podpisal, kar mi sedaj očitajo le tisti, ki ne simpatizirajo z mojimi krščansko socialističnimi načeli.

Zatorej opozarjam vse delavstvo obratov C. Pollak v Ljubljani, kateri razširjajo to grdo laž, da bom dal vsakemu priliko, da dokaže svoje trditve pred sodiščem.

Križaj Jaka, predsed. obrat. zaupnikov.

Viničarji

1. november bo kmalu tu, čes izplačila viničarjeve nagrade 100 Din od vsakega oralna vinograda, ki ga je tudi letos žuljavo obdeloval bodisi s svojo družino, ali pa so mu pomagali drugi delavci. Bo dobrodošlo, ker treba je čevljev, obleke in kuriva za zimo, predvsem pa bo treba poravnati razne dolgove, ki so prisilno nastali radi premajhne denarne plače. Naj si nihče ne domišlja, da nagrada viničarju neopravičeno pripada, to je le en del odtegljavev pri težko zasluženem plačilu, za katerega je viničarjeva družina morala garati. Tovariši ne »senkajte nagrade nikjer!

Fram pri Mariboru. Redko se kaj čita iz naših krajev v »Del. Pravici«, kakor da bi res bilo nam tukaj najboljši od vseh viničarjev. Da ni tako, evo slučajev. Viničarju hoče njegov gospodar sedaj spremeniti pogodbo. Štiri orale vinograda naj celoletno obdeluje za samih 1000 Din. Dosedaj je imel dnevno plačo: moški 7.50 Din, ženske pa 5 Din. Ako se računata, da stori ta viničar samo spomladi za prvo kop 60 težakov, za drugo pa 30 težakov, dobimo račun, da je skoraj že to vsota 1000 Din. Ostala dela, kakor so rez, postavljanje kolja, pletev, večkratna vez, najmanj štirikratno škropljenje in žvepljanje, vse to delo pa naj bo potem takem za sam »božji lonc«? Pa še bodo rekli, da jim vinograd ne nese, da viničarjem predobro gre in da imajo prevelike plače. Hrano imeti svojo, steljo in seno bi naj spravljali zastonj, drva pa, če jih hoče kuriti, jih naj gre krast? Pod takšnimi razmerami živimo in če ni to hujske, kakor vse vinske krize. Kdaj bi se vinogradnik zmisllil, pa bi pogodbo spreminjal, pa plačo dol trgal, toda v tem slučaju to ni šlo, smo organizirani in dobro poznamo viničarski red, zato takih pogodb nikoli ne podpisemo.

Nekateri tudi ne vedo, da pripada vini-

da dela njegov sistem. Batov sistem je zelo zanimiv in poučen.

Sedež tovarne

Bata je postavil tovarno v svojem rojstnem mestu Zlini. Pred 10 leti je bilo še majhno provincialno mesto. Leži ob mali reki, ki ni plovna. Z ostalim svetom je zvezano po stranski železniški progji. Od velike svetovne trgovske ceste oddaljeno 40 km. Okolica je popolnoma poljedelska in ni skoraj nobene tovarne. Ljudstvo je kmečko. Ravno to podeželsko razmerje je imelo, kakor bomo videli, velik pomen za razvoj tovarne v Zlini. Zlina šteje sedaj 20.000 prebivalcev, leta 1910 komaj 3500.

Batov sistem ni nastal naenkrat, ampak polagoma. Radi tega moramo njegov razvoj zasledovati od začetka.

Razvoj podjetja

Bata je bil rojen v Zlini leta 1876 kot sin čevljarja. Svojo otroško dobo je preživel v delavnici svojega očeta in po sejmih, na katerih je prodajal blago svojega očeta. Zelo zgodaj ga je pa gnala častihlepnost od doma. Šel je na Dunaj. Ker ni uspel, se je moral kmalu vrniti v Prago. Leta 1894 je otvoril v Zlini lastno delavnico. Obratni kapital je znašal 800 goldinarjev. V tej delavnici je zaposloval 50 delavcev. Večidel jim je pa dajal delo na dom.

čarju zraven prostega stanovanja tudi hlev in svinjak. Marsikateri viničar bi si naj vse to na svoje stroške uredil in vzdrževal. Eden naših tovarišev je moral celo pri sosedu imeti svinjo zaprto, ker je bil hlev pri njegovi hiši ob vetrovnem vremenu v nevarnosti. Vinska letina bo dobra in obilna. Pa ga bodo spet pili in rajali po vinskih brahamih. Viničar pa, ko bo spet kopal in škropil, bo pa dobival le ponarejeno, kislo brozgo, »petiot« ali pikolo.

Gor. Radgona. Občinskemu uradu v Policah sta vložena dva predloga razprav pred viničarsko komisijo. Tov. Fridau Ivan in Topolovec Ivan sta prisiljena to storiti, ker so njima kratene pogodbene in zakonite pravice. N. pr. tov. Topolovec je obdeloval sedem oralov goric, deputatne zemlje pa je imel samo tri četrtine oralu, nagrade nobene, sena je spravil okoli 60 q, pa ga ne bi smel seboj vzeti in tudi plačila za spravljavanje ne bi dobil. Torej ne eno, ne drugo. Kakšen red je to?

Kapela. Tovariš V. je pismeno prosil oskrbnika naj mu plača dolgujočo nagrado. Oskrbnik pa je odgovoril »češ«, podpisali ste vsi, da je zaslužek bil plačan. Seveda zaslužek, nikoli pa nagrada, čeprav je tudi to zaslužek. Kar je z zakonom določeno, se z nobenimi podpismi na zvit način ne da izpodbiti. Torej borba do končne in pravične zmage! — Lubišev viničar v Murskem vrhu bi tudi kar za osem dni se moral izseliti. Dve leti je že tu in dva oralu goric sta z ženo sama obdelovala. Razum »grede« ni imel nobene zemlje in zato je moral vse, kar je rabil za preživljanje odslužiti pri okoliških kmetih. Dokler je bilo delo v vinogradu, ni nikamor smel, ko pa je bilo delo gotovo, pa ga več nihče ni rabil. Kako naj živi? Ker se je drznil tako nevzdržno službo odpovedati, bi moral zdaj kar čez 8 dni vun. Pa še odškodnino za deputatno zemljo, nagrade za dve leti in še razno bo moralo biti prej. Sila in krivice tirajo take viničarje v organizacijo.

Litmerk pri Ormožu. Zena grajšćinskega viničarja Hrnčiča je pobirala pod drevesom jabolka z namenom, da lažje potem pokosi travo. Slučajno je to na naletela žena šafarja, katera je takoj napravila iz tega tatvino. Temu je brzo sledila že predčasna službena odpoved in razne šikane. Pa ne bo šlo tako gladko. Vsak, kdor hoče uveljaviti predčasno službena odpoved, mora imeti zato predhodno odobrenje viničarske komisije, da sme službo odpovedati, pa bodisi, da je to tudi sam dornavski šafar. Viničarski red velja za vse enako!

Zg. Hoče. Na posredovanje centrale SZV ima sedaj tov. Prelog mir pred svojim gospodarjem, nič več ga ne sili v predčasno izselitev. Treba bo še doseči, da bo temu viničarju tudi skoraj izplačal vsoto 500 Din; katero je celo leto zaslužil pri njegovem delu. Čudna manira je to, da se viničarja, namesto plače, hoče enostavno vun vreči in da mora priti celo tretja oseba n. pr. strok. organizacija, ki mora takim ljudem dopovedati, da ne sme tako biti. Da sami od sebe toliko razuma in vesti nimajo, da bi spoznali, da je tako postopanje krivica in vnebovpijoči greh! Če bi viničar storil kaj nepravdega, bi takoj začutil. Kar pa delajo z viničarjem, pa bi vse naj bilo prav.

Delavski shod na Vrhniki

Že v juliju bi se imel vršiti na Vrhniki na prijaznem hričku pri Sv. Trojici delavski tabor, pa so ga onemogočile tehnične zapreke. Sedaj po treh mesecih nam je bilo to mogoče izvršiti in v nedeljo, 18. t. m. se je vršil v dvorani Rokodelskega doma dobro obiskan shod. Za uvod je zapel moški zbor »Delavski pozdrav«, nato pa je otvoril shod predsednik strokovne sku-

pine usnjarjev tov. Jož. Modrijan, pozdravil vladnega zastopnika sreskega podnačelnika g. dr. Brezgarja, oba govornika in vse tovariše. Poudaril je namen in pomen shoda in takoj dal besedo starosti krščanskega socialističnega gibanja tov. Jožetu Gostinčarju, ki je bil ob nastopu živahno pozdravljen. V svojem skoro enournem govoru je poudaril položaj delavstva po svetu, ki je radi brezbožnega kapitalizma v vedno težjih razmerah. Izvajanjem tov. Gostinčarja je sledilo dolgo pritrjevanje. Kot drugi govornik je nastopil tov. Anton Marinček. V svojih izvajanjih je poudarjal načela okrožnice papeža Leona XIII. »Rerum novarum« in o potrebi skupnosti delavskega stanu, ker le potom organizacije si bo delavstvo izvajalo boljše življenjske pogoje. Boljšo bodočnost bomo pa imeli šele takrat, kadar bomo vsi preželi Kristusovega nauka.

Shodu je prisostvoval skoro sam proletarijat, ki je pa sedaj po veliki večini brezposeln. Ob koncu pripominjamo, da razna poročila, ki jih priobčuje »Delavska pravica« niso merodajna za stanje na Vrhniki, ampak zavzemajo gotov kraj, za katerega so pa resnična. Da pa ljudje kapitalističnega mišljenja s tem niso zadovoljni, jim ne moremo pomagati, ker njihovega nazora o delavski organizaciji ne bomo spremenili.

Ob koncu je tov. Modrijan pozval navzoče, da še naprej delujejo za idejo krščanskega socializma in zaključil delavski shod.

Razno

Celje. — V nedeljo, dne 25. okt. 1931 ob 9 dopoldne se vrši v tajništvu Jugoslov. strokovne zveze v Celju, Delavska zbornica, sestanek članstva Strok. skupine delavcev in nameštencev JSZ. Sestanek je namenjen obletnici dr. Kreka. Referat bo imel tov. Hočevar. Članstvo se pozivlja, da se sestanek udeleži polnoštevilno in da tudi pripelje s seboj še svoje tovariše in tovarišice.

Celje. — S 15. t. m. je bilo zopet v cinkarni v Celju odpuščenih 45 delavcev. Ravno tako je tudi Apnenik v Zagradu pri Celju odpustil vse svoje delavstvo in obustvil obrat. Kje tiči vzrok stalnega odpušćanja delavcev, je težko reči. Delavstvo se nahaja sedaj pri začetku zime brez vseh sredstev na sredi ceste. Rešitve pa ni v izgledu točasno od nikoder. Dela nič, podpor nič — ali vsaj ta, ki se more izposlovati, tako mala, da ni vredna govora.

Naši tovariši na Francoskem za strokovne organizacije

V nedeljo 11. oktobra 1931 je imela naša jugoslovanska sekcija Syndicat Libre des Mineurs Sallaumines zelo dobro obiskan shod. Vse kaže, da se je začelo delavstvo zadnje čase zanimati za strokovna vprašanja. Seveda naša organizacija napreduje bolj počasi. Krivda temu je pač to, ker je tukaj vse polno podpornih društev. Delavstvo se pa ne zaveda, ako bi bile močne strokovne organizacije, da bi potem ne bilo treba nobenih podpornih društev, ker bi delavstvo lahko zahtevalo od delodajalca tisto in še večjo podporo, kakor mu jo nudijo društva. Čital sem tudi v eni zadnjih »Del. Pravici«, da se tudi tam v Jugoslaviji pojavljajo elementi, ki hočejo ustanoviti podporna društva. Proti takim se bo potrebno boriti z vsemi

delavstvo oproščeno vojaške službe. V kratkem času je ustvaril produkcijo v masi. Leta 1917 je zaposloval že 4000 delavcev, ki so zgotovili dnevno 17.000 parov čevljev.

Toda vojna ni prav nič pripomogla k rešitvi naloge, ki si jo je stavil Bata, namreč na kakšen način je mogoče stopnjevati možnost produkcije s čim manjšimi stroški. Povojna leta so delala Bati velike preglavice. Moral je ustvarjati nove trge, svoje produkcijske stroške natanko ugotoviti. Dalje se je moral uveljaviti na svetovnem trgu in izbojevati boj s svojimi konkurenti. Za razvoj Batove tovarne je bila odločilna stabilizacija češke krone. Leta 1922 je češka krona nena doma podvojila svojo vrednost. Takratni finančni minister Rašin je hotel na vsak način češko valuto stabilizirati neglede na to, da bo zaradi tega padla cena domačim izdelkom. Obrnil se je tudi na industrijski svet in ga hotel prepričati, da bo padec cen le navidezen, ker bo padcu takoj sledil porast industrije.

Bata se je prvi pridružil Rašinu. V sredi krize je naenkrat presenetil javnost, da je znižal ceno svojim izdelkom za polovico. Tekom treh tednov je znižal svojim uslužbencem plačo za 40%, obenem je pa znižal za polovico tudi cene življenjskim potrebšćinam, katere je moglo delavstvo kupiti v njegovih prodajalnah. Ti ukrepi so imeli izredne posledice. Ba-

sredstvi. Tukaj pri nas je največ podpornih društev z imenom »Sv. Barbare«. Jaz sam sem tudi vodil skozi pet let tako društvo, a sedaj sem pa odstopil, ker sem spoznal, da društvo v splošnem škoduje strokovni organizaciji na eni strani, in preveč upliva so dobili v takih društvih gostilničarji in pa taki, ki ga radi pijejo na drugi strani. Sedaj pa, ko se je pričela kriza, ko se praznuje, se pa po takih društvih prirejajo vsako drugo nedeljo plesne veselice. V krajih, kjer je par sto Slovencev, kar po dve. Društva konkurirajo, kako bi in katero društvo bi pomagalo spraviti gostilničarju več pijače v denar. Konec zabave je seveda pretep, ki dela čast Sv. Barbari. Drugi dan je seveda maček, nekaj jih vzame bolniške liste. Voditelji društva tarnajo, da se je veselica slabo obnesla, da vstopnina še izdatkov za godbo ni krila, kje da je pa davek in drugo. Bolane imamo. Kako jim bomo podporo izplačali, ker bo blagajna skoro prazna. Gostilničar, ki je tudi član odbora jim svetuje: Še eno veselico bo treba, saj se bo boljše obnesla. (Seveda za gostilničarja). In tako gre staro pot naprej. Veselica na veselico! Zavedno delavstvo pa zapušča take gadje brloge, se zaveda, da je kriza in da je treba z denarjem štediti in da bo njegov uspeh edino v strokovnih organizacijah. Zato vstopa v

organizacije. Upamo, da bomo podpornim društvom kmalu zapeli nagrobno. Kajti vsi že tarnajo: »Ni denarja v blagajni«. Preveč je bolnih. Z veselici pa še sami množijo število bolnikov. Kriza jih bo uničila. Na shodu je bila soglasno sprejeta tudi resolucija, ki so jo predložili jugoslovanskemu konzulu v Lille. Resolucija obravnava tri točke:

1. Ker je odredil konzulat, da se morajo vsi stari potni listi zamenjati z novimi, mora vsak delavec plačati takso v znesku 22 fr. 50 c. Ker se ni izvršila ta zamenjava po krivdi delavstva, naj bi ta taksa odpadla.

2. Plačevanje taks zadene delavstvo naravnost v živo. Njegovi dohodki so namreč zelo skrčeni radi tridnevn. praznovanja v eni periodi. Tudi davki so precej visoki. Davke mora plačati vseeno, čeprav ni deležen podpor od strani francoske države, ker še ni sklenjena prepotrebna pogodba med našo in francosko državo.

3. Ako bo kr. konzulat vztrajal pri sedanjih odredbi glede plačevanja taks, bo podpiral in pospešil le naturalizacijo jugoslovanskih izseljencev, to tem bolj, ker podpirajo naturalizacijo tudi francoske oblasti.

Zbrano delavstvo upa, da bo kr. konzulat upošteval navedene razloge.

Doma in po svetu

Nemški republikli je grozila velika nevarnost od fašistov, ki so se zopet pripravili za naskok na državo. Priredili so v mestu Harzburgu veliko zborovanje, na katerem se jih je zbralo v napol bojni opremi nad 30.000. Sklenili so obenem z njim prijazno meščansko nacionalno in nemško ljudsko stranko, da mora vlada pasti. Zato naj bi ji vpregel parlament nezaupnico. To se jim ni posrečilo in je dobil kancler Brüning zaupnico z 294 proti 270 glasovom. Fašisti so parlament med grožnjami z revolucijo zapustili. Takoj zatem je vlada odgodila zasedanje parlamenta vse do 23. februarja 1932. — Sedanjo vlado, v kateri sta od centra samo še Brüning, ki ima predsedstvo in zunanje zadeve in Stegerwald, ki je delavski minister, je zopet rešila socialna demokracija. To ji je tudi najbolj kazalo. Kajti tisti hip, ko bo izgubila sedanja vlada vajeti iz rok in bi jih zagrabili fašisti, bi nastala meščanska vojna, oziroma revolucija, ker bi komunisti ne gledali mirno, kako nastaja fašistična diktatura. — Položaj vlade je zelo težak. Gospodarska kriza se stalno poostruje, armada brezposelnih strašno narašča. Zato si je dala vlada sestaviti gospodarski svet, ki ji bo stal ob strani. Parlament se jim zdi preveč okoren. — Vodstvo nemške delegacije v mešani francosko-nemški gospodarski komisiji, ki je bila poklicana v življenje na berlinskem sestanku, je prevzel kancler Brüning sam.

Volivna borba v Angliji je v polnem razmahu. Konservativci pod vodstvom MacDonalda upajo kot »narodna stranka« na absolutno večino. Delav. stranka, ki se je iznebila desničarjev, je

tovo blago je šlo v velikih množinah v svet. Zaradi tega mu je morala slediti tudi konkurenca in podjetja sploh. Leta 1923 je Bata svojo tovarno zopet popolnoma reorganiziral. Takrat je zaposloval le 1800 delavcev. S tem letom pa je uvedel samostojnost delavnic in samostojno vodstvo podružnic. Ta preosnova tvori najvažnejšo podlago za Batov dvig.

Od leta 1924 dalje je Bata stalno raste. V tem letu je zaposloval že 3000 delavcev in produciral 14.000 parov čevljev dnevno. Leta 1925: 4500 in 25.000 parov čevljev; leta 1926: 6000 in 35.000 parov čevljev; leta 1927: 8000 in 55.000 parov čevljev. Koncem leta 1928 znaša stalež uslužbencev 12.000 oseb in dnevna produkcija 75.000 parov čevljev.

V petih letih se je dvignila povprečna dnevna produkcija na delavca nad 6½ parov čevljev. Povprečna cena za en par čevljev je znašala leta 1922 220 kron. V času stabilizacije valute v letu 1923 je padla na 119 kron. Leta 1924 je stal par čevljev 99 kron; leta 1925 79 kron; leta 1926 69 kron; leta 1927 53 kron. Leta 1928 se je dvignila cena za en par čevljev na 55 kron. Ta povečanje je povzročil dvig cene surovinam, ki znašajo 80% produkcijskih cen.

vrgla med volilce zelo radikalno geslo in zahteva socializacijo industrije itd. Prorokujejo, da bodo obdržali vsaj doseženo število poslancev. Liberalci pa so se baš pred volitvami razcepili v dve skupini, katerih ena se je pridružila konservativcem.

Španija ima že novo vlado. Predsednik Zamorra je odstopil, ker ni bil za tako oster nastop proti katoliški Cerkvi kot večina poslancev. Predsednik je sedaj prejšnji vojni minister Azana. — Parlament je že sprejel člene ustave, s katerimi se prepovedujejo katoliški redovi, cerkveno imetje konfiscira itd. Nekateri katoliški poslanci groze z uporom. Zlasti na severu med Baski je po časopisnih poročilih že začelo močno vreti. Štrajki se proglašajo vsak dan novi. Te dni štrajkajo železničarji v južnih provincah. Tako je glavno mesto Madrid v strahu, da bo prenehal dovoz hrane, kar bi dovedlo do katastrofe. — Nezadovoljstvo je med njimi radi tega pa tudi zaradi nepravilnih proticerkvenih odredb vsak dan večje. — Podtalno pa razvijajo med industrijskim in kmetijskim proletariatom silno agitacijo — komunisti. Mar je Španija res na potu Rusije?

Japonska in Kitajska se še nista poravnali. Sedaj že več dni pretresa ta spor svet Društva narodov v Ženevi, pa še ni prišel do uspešnega zaključka. Vse izgleda, da se Japonci prav malo brigajo za opomine ostalih držav, ker imajo dogovor — z Rusijo, ki mirno gleda, kako si Japonci osvajajo za svoje kmete bogato mandžursko zemljo. Cena za to pomoč je gotovo primerna. Svet jo bo pač izvedel ob primernem času.

Češkoslovaška pripravlja zakon o uvedbi petdnevnega delopusta, da bi se tako omilila brezposelnost. Brezposelnih je na Češkoslovaškem sedaj okoli 230.000.

Edison, znameniti izumitelj elektr. žarnice je umrl.

Spol in bolezni

Za napredek in zboljšanje delavske zaščite, delavskega zavarovanja, socialne higijene in socialne medicine — stvari, ki brez dvoma spadajo med najaktualnejše in najvažnejše probleme današnje človeške družbe — je neobhodno potrebno poznati bolezni, katere najbolj rušijo ljudsko zdravje in katere radi tega povzročajo največja socialna bremena našemu narodnemu gospodarstvu. Nikakor pa ne zadošča ugotovitev, da spada tuberkuloza na prvo mesto, da njej sledijo poškodbe, revma itd. Potrebno je vedeti tudi, v katerem področju t. j. v katerem kraju, v kateri industriji, v katerem obratu, v katerih letnih časih itd. itd. koreninijo ta socialna zla. Le na ta način je mogoče odkriti in odstraniti prave vzroke ter tako ublažiti socialno zlo.

V sledečem hočemo na podlagi vsako leto objavljenih statističnih podatkov OUZD-a v Ljubljani na kratko pojasniti

vpliv spola na bolezni. Kot merilo hočemo vzeti razliko med žensko in moško morbiditeto. Pod morbiditeto razumemo število bolezenskih dni, ki odpadejo povprečno letno na vsakega (ženskega ozir. moškega) zavarovanca.

Diagnoza	1929 dni	1928
Porodi	+ 3.848	+ 2.872
Tuberkuloza	+ 0.551	+ 0.811
Bolezni spolnih organov	+ 0.212	+ 0.340
Razvojne bolezni	+ 0.202	+ 0.167
Gripa (influenca)	+ 0.171	— 0.007
Bolezni krvi in prenavljanja	+ 0.159	+ 0.206
Bolezni krvnega obtoka	+ 0.050	+ 0.065
Bolezni sečnih organov	+ 0.031	+ 0.036
Novotvorbe	+ 0.030	+ 0.043
Negotove diagnoze	+ 0.019	+ 0.099
Kožne bolezni	+ 0.018	— 0.052
Splavi	+ 0.016	+ 0.032
Zivčne bolezni	+ 0.015	+ 0.038
Ušesne bolezni	+ 0.013	— 0.007
Zastrupljenja	+ 0.009	+ 0.007
Očesne bolezni	+ 0.001	— 0.022
Samomori	— 0.000	— 0.000
Bolezni prebavil	— 0.021	+ 0.016
Venerične bolezni	— 0.058	— 0.109
Bol. kosti, sklepov in mišičevja	— 0.184	— 0.201
Nalezljive bolezni	— 0.241	— 0.241
Bolezni sopol (dihalnih organov)	— 0.337	— 0.268
Poškodbe	— 1.534	— 1.492
Vse diagnoze skupaj	+ 2.970	+ 2.268

Zelo zanimive so pripombe k posameznim gornjim ugotovitvam.

Porodi tvorijo največjo razliko in sicer ca. 3 dni, kar odgovarja pri ca. 10 dneh celokupne morbiditete 30%. To pomeni, da ena tretjina vseh ženskih podpor OUZD-a odpade na porodnice. Vsekakor predstavljajo porodi znatna bremena OUZD-a. Radi tega tvorijo porodi že od nekdanj kamen spodtike našega socialnega zavarovanja. Vprašanje skrajšanja bolno-podporne dobe je radi tega vedno na dnevnem redu, zlasti v sedanjih krizi. Značilno je povečanje bremen porodov od leta 1928 na leto 1929, to je povišanje morbiditete od 2.872 dni na 3.848 dni. Podobno povečanje je pričakovati tudi v letih 1930 in 1931.

Tuberkuloza bolj pušča med ženskami kot med moškimi. V tuberkulozno nevarnih obratih se morajo torej po

možnosti nameščati v prvi vrsti moški delavci.

Samo po sebi je umljivo, da ženske bolj trpijo na boleznih spolnih organov (sem ne spadajo spolne bolezni) in na razvojnih boleznih. Vse, kar je nežno in komplicirano, je toliko bolj občutljivo.

Neko posebnost tvorijo bolezni, katere povzročajo pretežno prehlad. Sem spadajo: gripa (influenca), bolezni kosti, sklepov in mišičevja (revma), nalezljive bolezni (vsaj deloma) in bolezni sopol (dihalnih organov). Proti tem boleznim so ženske bolj odporne kot moški. Ženska morbiditeta je po gornji tabeli dosledno manjša z edino izjemo gripe (influenca) v letu 1929. Ženski organizem je pokrit s finim slojem maščobe, katerega kot slab prevodnik toplote varuje ženske prehlajenja. Izjemo v letu 1929 pa moramo pripisovati izredni zimi in izrednemu mrazu. Ženska moda (dekolte, svilene nogavice, kratka krila itd.) nikakor ni prikladna za temperaturo do -20° Celzija. Radi tega je ženska morbiditeta gripe prekoračila morbiditeto moške gripe v letu 1929 za +0.171 dni. Zanimivo je, da se celo posledice mode dajo kvalitativno in kvantitativno ugotoviti v statistiki OUZD-a n v bremenih našega socialnega zavarovanja.

Glede ostalih diagnoz še pripomnimo: Znano je, da na živčnih boleznih bolj trpe ženske kot moški. Tudi to izkušnjo in vse sledeče potrjuje statistika OUZD-a, kakor je razvidno iz gornje tabele. Zastrupljenja so pogostejša pri ženskah kot pri moških, dočim je število samoumorov pri ženskah relativno manjše. Kožne bolezni, ušesne bolezni, očesne bolezni in bolezni prebavil so, ako izvzamemo slučajnosti, enake obema spoloma. Radi slučajja se predznaki teh bolezni v gornji tabeli v obeh letih menjavajo. Spolne bolezni so po statistiki OUZD-a nekoliko redkejšje pri ženskah kot pri moških. Temu bo vzrok ali okolnost, da ena ženska okuži relativno več moških ali pa, da znajo ženske take bolezni govori med drugim tudi večje število gotovih diagnoz pri ženskah v gornji tabeli. Poškodbe so pri ženskah mnogo redkejšje nego pri moških, ker delajo ženske v manj nevarnih obratih.

Olajšave kuluka

Ban dravske banovine je s posebno okrožnico okr. načelstvom, občinam in davčnim upravam odredil znatne olajšave pri plačevanju odkupnine za ljudsko delo na banovinskih cestah. Odkupnina za banovinske ceste, ki zapade po zakonu 1. oktobra, se more odgoditi, ako občine to predlagajo iz utemeljenih razlogov pri pristojnem okr. načelstvu, ki predloži vlogo banski upravi v odločitev. Občine z mestnim načelstvom pošiljajo svoje vloge za odgoditev plačila navedene obveznosti neposredno banski upravi. Plačilni rok se more podaljšati do dne 31. decembra 1931. Glede posebnega ozira vrednih zavezancev se more na predlog občine dovoliti odplačevanje cestne obveznosti v obrokih tudi preko označenega roka.

Druga važna odredba je, da se prepusti ljudsko delo za banovinske ceste na prošnjo občinam, da grade potrebne nove ali pa popravljajo po elementarnih nezgodah porušene obstoječe občinske cestne komunikacije, s čimer bo tudi olajšana izpolnitev cestne obveznosti.

Okrožnica opozarja dalje, da morajo

organi uprave banovinskih cest nuditi zavezancem možnost in priliko, da odslužijo cestno obveznost bodisi v akordu ali na drug prikladen način, in sicer v jesenskem terminu do konca leta.

Banska uprava je pripravila tudi načrt za izpremembo zakonitih določil o kuluku, katerega načelne smernice so sledeče:

1. Fakultativnost kuluka (ako sklene ljudsko delo uprava banovinskih, odnosno občinskih cest), 2. oprostitve javnih nameščencev vobče, zasebnih uslužbencev pa do 1500 Din mesečne plače (člen 97. zakona o neposrednih davkih), 3. odslužitev cestne obveznosti po namestniku tudi za one zavezance, ki se morajo odkupiti (ženske davkoplačevalke, moški pod 18 in nad 60 let starosti ter za delo nesposobne osebe) in 4. gospodarsko racionalen sistem za odmero cestne obveznosti v nasprotju s sedanjim regresivnim sistemom.

Vprašanje kuluka je stopilo v nov stadij, ki se približuje pojmovanju cestne obveznosti v Dravski banovini.

Socialna in gospodarska politika

Ameriška industrija znižuje mezde Hoover proti

Med ameriški industriji je opažati močno tendenco za znižanje delavskih plač. Zlasti se to pojavlja v industriji jekla. Industrija jekla v Ameriki pa zaposluje okroglo 300.000 delavcev. Od znižanja plače pri teh delavcih upajo prihraniti nad 46 milijonov dolarjev, kar znaša v naši valuti nad 23 milijard Din. To namero pa ameriški delavski sindikati vehementno napadajo, češ da hočejo ameriške industrije znižati življenski standard ameriškega delavca in ga izenačiti z evropskim delavcem. M. William Green, predsed. Zveze ameriških delavcev označuje to namero kot veliko napako tako v moralnem kot v gospodarskem oziru. Predsednik Hoover, ki je bil vprašan za svet, se je izjavil odločno proti znižanju.

Rusija in gospodarska kriza. Rusija hoče na vsak način in v najhitrejšem tem-

pu dvigniti industrijo. Radi tega je od 1. okt. 1931 dalje zvišala plače za 30%, poleg tega še vpeljala premijski sistem. Ta določila veljajo predvsem za kovinarsko in premogovno industrijo. Od 1. okt. t. l. dalje je uveden tudi progresiven akord, potom katerega je mogoče ugotoviti normalno storitev delavca na dan. Akord plačujejo tako: Za 1/3 storitve je normalna plača; za 2/3 je že nekoliko višja za 3/4 pa še višja. Če je storitev nad normalno storitvijo, dobi delavec za preko normalni del storitve dvojno plačo. Nameščenci in tehnični voditelji dobijo v oddelkih, v katerih je splošno storitev nad normalno storitvijo, plačo zvišano od 60—100%.

Svetovne zaloge žita v letu 1931-32.

Po stanju 1. avgusta 1931 so imele Zedinjene države ameriške od prejšnje letine žita 92,147.000 Mc, Kanada pa

36.301.000 Mc. Poleg tega je imela Kanada na zalogi amer. pšenice 6.242.000 Mc.

Kljub temu, da so ameriški kakor kanadski farmerji opustili ogromne komplekse zemlje za posetev pšenice, se je napram lanskemu ostanku zvišala zaloga pšenice za 4.073.000 Mc.

Letos bo tudi Rusija razpolagala z ogromnimi količinami pšenice in konkurirala Ameriki in Kanadi. Poleg tega bo tudi Avstralija vrgla na svetovni trg 8.980.000 Mc. pšenice.

Vzrok povečanja žitnih rezerv je tudi ta, da so Združene države ameriške izvozile zelo malo žita. Evropa kupuje vedno manj in ta je njen največji odjemalec.

Iz tega je razvidno, da je v pšenici velika nadprodukcija in leži na milijone Mc pšenice na zalogah, katera se kupiči samo za razne špekulacije.

To in ono

Hrastnik: Jubilej šole. — Leta 1906 so postavili šolsko poslopje, ki služi tedaj že 25 let svojemu namenu. Ker se je v teku te dobe število prebivalstva pomnožilo in s tem tudi število otrok, postajajo prostori pretesni in misli se z zidavo nove šole, ki naj bi zadostila novim potrebam. Sicer so že pričeli na Rošovem posestvu kopati temelje, a vsled nastalega položaja so dela ustavili in zadeva se bo spet zavekla.

Nov pevski zbor. Društvo rudniških nameščencev si je osnovalo pevski zbor in ga bo vodil priznan pevovodja, gosp. Ljotje Podlogar.

Odlikovanje. Šolski upravitelj g. Fr. Lebar in upraviteljica gđ. H. Lunder sta bila odlikovana z redom sv. Save.

Naša mladina. Predzadnjo nedeljo sta odigrala SK Hrastnik in Amater iz Trbovelj nogometno tekmo, pri kateri se je primeril incident. Podzvezni sodnik ni priznal SK Hrastniku gol, vsled česar ga je neki član imenovanega kluba prijel za vrat ter se je pričelo prerivanje in malo je manjkalo, da ni prišlo do resnega spopada. — Tu se vidi, kaj nudi sport, ki mu je edini cilj trening brez vsake vzgoje. — Pred leti smo bili vajeni resnejšega prosvetnega dela — dramatike, a danes je ostal Talijin hram kar nekam zapuščen! Za resno kulturno delo ni časa, ni de-

narja, a za vse drugo ga je dovolj. — Kdo ima od tega koristi? Morda par gostilničarjev, a drugi?

Važna knjiga

Slovniki in slovarski brus knjižne slovenščine. Sestavil J. Koštial. Drugi natisk 1931. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Cena za ude 6 din, za neude 8 Din.

Za knjigo je najboljša ocena ta, ako je knjiga hitro razprodana. Da so vsi, ki jim je do pravilne slovenske pisave, bili prvega Brusa veseli, je dokaz, ker je tako naglo pošel. Zato je prof. J. Koštial pridelil drugo izdajo, ki jo je tudi pomnožil (za 8 strani). Brus je za vsakega, ki piše in res hoče pisati pravilno, knjižica, ki mora biti vedno poleg Breznikovega pravopisa na pisalni mizi. Brus ni pravopis, da bi kar vsako slovensko besedo dobil v njem. Brus je brus, ki brusi rjo najbolj navadnih napak v pisavi in vezavi. Po časopisju in tisku se je zaredilo mnogo napak, ki so prišle v nepotrebno, kvarno rabo. So tako pogoste, da celo dobro podkovanega slovnika begajo. Dokler ne dobimo celotnega pravopisa nam je Brus nujno potreben. Največ bo vsakemu koristil, če ga kar spotoma vsega prebere. Saj si ne bo vsega zapomnil, toda hitro bo potem našel to, kar bo iskal. N. pr. »Zaori« pesem je bilo nekaj imenitno zapisati, tedaj, ko so si pisavci izposojali slovenske besede od vseh vetrov samo zato, ker se niso trudili do domačih. Brus ti pove: oriti je srbskohrvatska beseda. Po naše se pravi: oglašati se, glasiti se, odmevati. Ali: začetkom seje pišejo vsevpred. Napačno je. Prav: ob začetku, v začetku. Ne: koncem zime, ampak konec zime, ob koncu. Torej takih popravkov ti nudi Brus.

Kdorkoli pišeš, ga kupi. — Dobiš ga po vseh knjigarnah.

ZA GRGRANJE

pri bolečinah v vratu, za bolečine pomirja joča masiranja in obkladke, vzemite staro in preizkušeno sredstvo in kozmetikum-Fellerjev blagodišeči Elzafluid. Hvaležni bodete! Poskusna steklenica 6 Din, dvojna steklenica 9 Din povsod. Po pošti 9 poskusnih ali 6 dvojnih ali 2 veliki specialni steklenici 62 Din brez daljnih stroškov pri lekarnarju Eugen V. Feller, Stubica Donja, Elzatrž 349, Savska banovina.

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad Din 460.000.000

Za vse vloge jamči ljubljanska mesna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo

Vloge sprejema na knjižice in na tekoči račun — Naložbe proli odpovedi obrestuje po dogovoru, kar najbolj ugodno

Posojila dovoljuje na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje

Za male trgovce in obrtnike ima kreditno društvo, za pupilne naložbe pa sodni depozitni oddelek

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice

Telefon številka 2016 in 2616

Poštni čekovni račun številka 10.533

Uradne ure za stranke so od 8. do 12.30

Hermann Suderman:

GOSPA SKRB

Roman

Pavel jima je izrekel majhno pridigo za kazen — komaj da sta ga opazili, z grulečim hihitanjem sta mu kukali čez rame. In ko se je obrnil, je opazil oba Erdmanna, ki sta se bila skrila za godbeni oder in od tam dajala na skrivaj znamenja.

Dvojčki sta se mu medtem izmuznili in tudi Erdmanna sta izginila.

»Pojdiva stran od tod,« je hotela Elsbeth.

Pritrdil ji je, a je ostal na mestu kot ukopan.

»Kaj pa imaš?« je vprašala.

Z roko si je otrl čelo — huda beseda, ki jo je čul, mu ni hotela iz glave.

Sestri sta bili še mladi — prešerni — neizkušeni, nihče ju ni čuval — kaj, če bi se kaj spozabili? — kaj če bi — — ? mrzlotga ga je polila po telesu.

In on — ki si je prisegel, da bo njun zvest čuvaj, on je šel za svojim veseljem, on —

»Pridi v gozd.« je še enkrat prosila Elsbeth.

»Ne morem,« je sunil iz sebe.

Začudeno ga je pogledala.

»Moram — sestri — nihče ni pri njih — ne bodi huda?«

»Pelji me k mizi!« je rekla.

Storil je, kar je hotela. Nobeden ni izpregovoril več besede.

Pet minut pozneje je presenetil sestri, ki sta se roko v roki z mladima Erdmannoma hoteli izmuzniti v gozd.

»Kam?« je vprašal in stopil med nje.

V zadregi sta povsili oči in Katica je momljala: »Smo se hoteli iti malo sprehajat — —«

Brata Erdmanna sta mu s poštenjaško prijateljskim glasom prisrčno stresla roko in močno želela obnoviti prijateljstvo iz mladih let. — Pozneje sta pa stiskala pesti.

»Zdaj bosta šli k materi,« je rekel dvojčkama in ko sta se pričeli šaliti, ju je potegnil za roke s seboj.

Miza je bila napol prazna... Družina Douglas je zapustila veselico.

Tedaj je odšel v gozd in preišljeval, kaj bi bil neki lahko povedal Elsbeth. — A ni se imelo zgoditi — vedno se je kaj vmešalo vmes.

11

Bilo je na kresni večer. Bezeg je dišal. V srebrnih tančicah je visela mesečina nad zemljo.

Po vasi je vladalo veliko veselje. Zažigali so sode od katrana in na gumnu so plesali hlapi in deklet. Plameni so svetili daleč čez poljano in zaglegli glasovi gosli so se otožno vlekli skozi noč.

Pavel je stal ob plotu in zrl v daljavo. Hlapci so bili odšli h kresu in tudi sester še ni bilo doma. Izprosili sta si bili dovoljenje, da smeta obiskati župnikovo Hedvigo, skromno, tiho deklet, s katerim so se skupaj igrali in čigar družbi jih je rad zaupal.

Zdaj je hotel čakati, dokler se ne bodo vsi vrnili.

Mesečina ga je potegnila na poljano, ki je ležala pred njim v polnočnem molku; le v resju je tupačam zaškrebetal kobilica kakor iz spanja. Divji nageljčki so sklanjali rdečkaste glavice — in lučnik se je svetil, kakor da hoče iztrgati meseču prvenstvo.

Počasi s plazečimi se koraki je šel naprej. Včasih se je spotaknil ob krtino, včasih se je zapletel v listje. V lesketajočih se iskrah je pršala rosa pred njim. — Tako je dospel med brinje, ki je nocoj še bolj zagonetno strmelo vanj kot sicer.

Kakor črn zid je molel gozd pred njim v nebo in mesečina je počivala na njem kakor sveže zapadli sneg. — Našel je prostor, kjer je pred leti visela gugalnica — v pošastnem somračnem soju se je svetila jasa izmed črnega vejevja. — Vleklo ga je naprej in naprej. — Kakor palača iz blestečega marmorja je vstajala »bela hiša« s svojimi nadzidki in slemenom pred njegovimi očmi. — Globok molk je ležal na dvorišču, le sem pa tja se je splašil pes in zalajal, samo zato, da je takoj nato spet umolknil.

Stal je pred omreženimi vrati, ne da bi vedel, kako je prišel do njih. — Z obema rokama se je prijel za železne palice in gledal na dvorišče. Pred njim se je v mesečini kopal prostrano dvorišče, — v črnih obrisih so se odražali vozovi, ki so stali v strumnih vrstah pred hlevi — bela mačka se je splazila ob plotu mimo — sicer je pa vse ležalo v snu.

Šel je dalje vzdolž plotu. V kupu pepela za kovačnico je ležala peščica žarečega oglja, ki je strmelo iz teme kakor goreče oko. Zdaj se je začel vrt. Lipe visokih debel so sklanjale veje čezenj, vonj magnoja in zgodnjih vrtnic je opojno valoval skozi omrežje čezenj. Skozi vejevje so sijale s

peskom posute steze kakor srebrni trakovi, in sončna ura, ki je bila sen njegovega detinjstva, je mračno molela k višku.

Bela hiša je prihajala bližje in bližje. Zdaj je lahko kukal skoraj v okna. Tudi se je zdelo, da vse spi.

Tu in tam — tudi v »knjigi pesmi« — je bral, da imajo zaljubljeni navado, da v mesečnih nočeh pojejo svojim izvoljenkam podoknice — s spremljevanjem kitare in mandoline. Tako je bilo v lepih viteških časih, in v Španiji ali Italiji morda še danes. To mu je prišlo na misel in slikal si je v duhu, kako lepo bi bilo, če bi on, Pavel, neumni, začel kot blodeči vitez udarjati na kitaro in zraven peti hrepeneče zaljubljene pesmi.

Na glas se je moral zasmejati pri taki misli, potem pa mu je prišlo na misel, da nosi svoje godalo prav zmiraj s seboj. Sedel je na rob jarka, naslonil hrbet na kol v plotu in začel zvižgati — sprva boječe in lahno, potem pa vedno bolj drzno in glasno in koncem koncev je pozabil na vse krog sebe, kakor vedno, kadar se je ves udal čuvstvom.

Kakor iz globokih sanj se je prebudil, ko je zaslišal, kako onstran plotu šume in pokajo veje. — Prestrašeno se je ozrl.

Tam čez je stala Elsbeth v beli nočni obleki — čez njo je bežno vrgla dežni plašč.

Prvi hip mu je bilo pri tem, da mora planiti in bežati odtod, a udje so mu bili kot ohromeli.

»Elsbeth — kaj delaš tukaj?« je jecljal.

»Da, — kaj delaš ti ukaj?« je z nasmehom vprašala nazaj.

»Jaz — jaz — sem malo zvižgal.«

»In zato si prišel sem?«

»Zakaj pa ne?«

»Prav imaš — ja z ti ne bom prepovedovala!«

Pritisnila je bila čelo k omrežju in ga gledala.

Oba sta molčala.

»Nočeš stopiti bližje?« je vprašala potem. Najbrž si ni bila na jasnem o tem, kar je rekla.

»Ali naj splezam čez ograjo?« je čisto nedolžno vprašal nazaj.

Smehljala se je. »Ne!« je rekla potem in stresla glavo, »lahko bi naju videli z okna in to bi ne bilo dobro. — A govoriti moram s teboj — čakaj — pridem k tebi ven in te spremim košček.«

Pridobivaj novih članov za Jugoslovansko strok. zvezo!